

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ไทย-โซเวียต : วิวัฒนาการของความเปลี่ยนแปลง

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตในยุคก่อนการปฏิวัติบอลเชวิคนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์กษัตริย์ทั้งสองประเทศ ซึ่งจัดว่าเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในเกณฑ์ดี ใดก็ตาม เมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิคขึ้นก็ขาดราชวงศ์ทั้งสองเป็นตัวยึดเชื่อมประกอบกับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศทั้งสองก็มีความห่างไกลต่อกันและที่สำคัญคือความเปลี่ยนแปลงได้เริ่มเกิดขึ้นเมื่อทั้งสองประเทศมีระบบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน¹

ปฏิวัติบอลเชวิค : จุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลง

การที่ประเทศไทยมิได้ให้การรับรองรัฐบาลพรรคบอลเชวิคมาตั้งแต่ต้นนั้น สาเหตุสำคัญมิใช่ เรื่องของความขัดแย้งทางอุดมการณ์แต่เป็นเพราะความต้องการที่จะดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับแนวโน้มนโยบายของมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยเองกล่าวคือ สาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ไทยละความเป็นกลางเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นฝ่ายสัมพันธมิตรก็คือ ความหวาดกลัวในการถูกทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวเมื่อสงครามยุติลง เพราะจากประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา ไทยถูกคุกคามจากบรรดาประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยมีอาจจะหันไปขอความช่วยเหลือจากใครก็ได้ ดังนั้น เมื่อไทยถูกชักจูงให้เข้าร่วมสงครามเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยการชี้ให้เห็นว่า เมื่อสงครามยุติลงไทยจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมใน "ระบบใหม่" (New Order) บรรดาประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมสงครามในฝ่ายสัมพันธมิตรจะร่วมมือกันสร้างขึ้น โดยการร่วมแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ซึ่งกันและกันโดยเฉพาะปัญหาทางเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญที่อยู่ในใจผู้นำไทยก็คือ ความปรารถนาที่จะแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ทำกับชาติตะวันตก ซึ่งไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ผู้นำไทยจึงตัดสินใจเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 ในเดือน กรกฎาคม 1917²

¹ อ่านรายละเอียด เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับรัสเซียในยุคก่อนการปฏิวัติบอลเชวิคได้ใน ฉลอง สุมทราวาณิชย์, ไทย-รัสเซียสมัยรัชกาลที่ 5-6.

² เรื่องเดียวกัน,

เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยุติลง ฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์กับพรรคบอลเชวิค ที่ขึ้นสู่อำนาจในรัสเซียในปี 1917 อยู่แล้ว ได้พร้อมใจกันคัดสหภาพโซเวียตออกไปจากประชาคมของประเทศในยุโรป ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1921 เป็นต้นมา เนื่องจากพรรคบอลเชวิค ได้ละเมิดสนธิสัญญาแห่งกรุงลอนดอนปี 1914 ที่ทำขึ้นระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตร โดยการแยกตัวไปเจรจาสงบศึกกับเยอรมันโดยลำพัง และยังได้ประกาศอย่างเปิดเผยว่ามีแผนการที่จะยุบให้เกิดการปฏิวัติแห่งโลกขึ้น³ ประเทศไทย ซึ่งนอกจากจะต้องการดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อผลประโยชน์ของชาติแล้ว ยังเริ่มมีความวิตกกังวลต่อการแทรกซึมของพวกบอลเชวิค⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพรรคนี้แสดงท่าทีให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจะพยายามเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ไปทั่วโลก โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย นั้น เลนิน ผู้นำพรรคบอลเชวิค ได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะขยายตัวเข้ามาอย่างแน่นหนา ท่าทีดังกล่าวได้แสดงให้เห็นในการประชุมคอมมิวนิสต์สากล (The Communist International or Comintern or Third International) ที่กรุงมอสโกในเดือนมีนาคม ปี 1919 จึงไม่ให้เกิดการรับรองรัฐบาลพรรคบอลเชวิค และความหวาดระแวงในลัทธิอุดมการณ์ที่แตกต่างกันดังกล่าว ก็ทำให้ไทยไม่ปรารถนาจะมีความสัมพันธ์ใด ๆ กับสหภาพโซเวียตอีก แม้ว่าในระยะต่อมาฝ่ายสัมพันธมิตรจะเริ่มในการรับรองรัฐบาลพรรคบอลเชวิคแล้วก็ตาม⁴

หลังจากที่ไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้พระมหากษัตริย์แล้ว ความหวาดระแวงต่อคอมมิวนิสต์ก็มีได้ลดน้อยลงกลับดูเหมือนว่าจะเพิ่มมากขึ้นอีก ดังปรากฏว่าให้เกิดกรณีที่หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ต้องเดินทางออกจากประเทศไทยด้วยข้อกล่าวหาว่าจะนำระบบเศรษฐกิจ

³ อังกฤษและฝรั่งเศสเคยส่งทหารอาสาสมัครเข้าไปช่วยปราบปรามพรรคบอลเชวิค ในสงครามกลางเมืองของรัสเซียในปี ค.ศ. 1918 อ่านรายละเอียดใน สุตันย์ ศรีสุข. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ก้าวหน้า, 2518)

⁴ ฉลอง สุนทราวาณิชย์. ไทย-รัสเซียสมัยรัชการที่ 5-6. หน้า 497-498.

แบบคอมมิวนิสต์มาใช้ในประเทศไทย หลังจากที่ได้อ่างโครงการเศรษฐกิจขึ้นเสนอต่อคณะราษฎร ตามที่ได้รับมอบหมายจากพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ประธานคณะกรรมการราษฎร เนื่องจากมีบุคคลหลายฝ่ายเห็นว่าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นแบบเดียวกับระบบเศรษฐกิจที่ใช้ในรัสเซีย ซึ่งจะนำมาใช้ในประเทศไทยมิได้ ทักษะของบุคคลสำคัญของไทยในเรื่องนี้ให้สะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคที่ทำให้ไทยและสหภาพโซเวียตไม่อาจมีความสัมพันธ์ต่อกันได้ในระยะนั้น ดังเช่นทักษะของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ที่ได้แสดงต่อโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้ว่า

....โครงการเศรษฐกิจแห่งชาติของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น มีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ ถ้านำโครงการนี้มาใช้กับประเทศไทยจะนำความหายนะให้เกิดแก่ประเทศด้วยประการต่าง ๆ จะเป็นการกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ... สภาผู้แทนมีความวุ่นวายอลเวง...⁵

และในแถลงการณ์ของรัฐบาลชุดพระยามโนฯ ที่แจ้งให้ประชาชนทราบถึงเหตุผลที่ต้องปิดสภาผู้แทนราษฎรและเลิกใช้รัฐธรรมนูญในปี 1933 นั้น มีสาระบางตอนว่า "...คณะรัฐมนตรีแบ่งเป็นสองพวก ช่างน้อยจะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางคอมมิวนิสต์ ช่างมากเห็นว่านโยบายเช่นนั้นจะนำความหายนะมาสู่ประชาชนและเป็นมหันตภัยแก่ความมั่นคงของประเทศ..."⁶

เมื่อประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรแล้ว รัฐบาลชุดพระยามโนฯ ก็ได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 (ค.ศ. 1933) ออกมาใช้บังคับ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เมื่อนำมาใช้ประกอบกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2476 (ค.ศ. 1933) แล้ว มีผลทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องเดินทางออกจากประเทศไทยดังกล่าว ทั้งนี้เพราะมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์นั้น ระบุว่า

ผู้ใดสนับสนุนส่งเสริมคอมมิวนิสต์ หรือลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารตีพิมพ์ หรือด้วยอุบายใด ๆ ท่านว่ามีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และให้ปรับไม่เกิน 5,000 บาทด้วยอีกโทษหนึ่ง⁷

⁵ สมบูรณ์ ไพรินทร์, บันทึกเหตุการณ์ทางการเมืองตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475 - 24 ธันวาคม 2515 (กรุงเทพฯ : สถาบันค้นคว้าและวิจัยทางสังคมและเทคนิควิทยา, พ.ศ. 2517) หน้า 34

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44

⁷ พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476

นอกจากนี้ บันทึกพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ก็ได้กล่าวถึงโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้ว่า

เป็นโครงการเดียวกับที่ประเทศรัสเซีย (สหภาพโซเวียต) ใช้อยู่... สตาลินจะเอาอย่าง หลวงประดิษฐ์หรือหลวงประดิษฐ์จะเอาอย่างสตาลินก็ตอบไม่ได้... หากประกาศใช้ในพระราชบัญญัติแล้ว ขอย้ำประกาศใช้ในนามของข้าพเจ้าเลย"⁸

ความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ของคนไทยปรากฏให้เห็นต่อเนื่องมาถึงรัฐบาลชุดพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งให้อำนาจมาจากการทำรัฐประหารรัฐบาลชุดพระยามโนฯ เมื่อเดือน มิถุนายน ค.ศ. 1933 โดยปรากฏว่าหลังจากที่พระยาพหลฯ ดำเนินการให้หลวงประดิษฐ์ฯ เดินทางกลับประเทศไทยได้ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในปีเดียวกันนั้น ก็มีบุคคลคณะหนึ่งเกรงว่าจะมีการนำเอาโครงการเศรษฐกิจเดิมกลับมาใช้อีก จึงได้ก่อการกบฏขึ้น เรียกว่า "กบฏวรเดช" แต่ก็ได้ถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปรามลงได้ในที่สุด

บรรยากาศทางการเมืองภายในของไทยดังที่ได้กล่าวมานั้น แม้จะมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า เหตุการณ์บางอย่างเป็นเล่ห์เหลี่ยมทางการเมืองของบรรดาผู้นำ ที่ต้องการจะกำจัดฝ่ายตรงข้าม⁹ แต่กระนั้นทัศนคติของบรรดาผู้นำไทยที่แสดงให้เห็นถึงความหวาดระแวงและไม่ไว้ใจต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็เป็นอุสรรคสำคัญที่ทำให้ไทยและสหภาพโซเวียตไม่อาจมีความสัมพันธ์ต่อกันได้

นโยบายเข้าเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ : การประกาศตัวเป็นศัตรูกับสหภาพโซเวียตของไทย

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตได้รับการสถาปนาขึ้นในปี 1947 เมื่อไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและถูกสหภาพโซเวียตคัดค้านในที่ประชุมคณะกรรมาธิการรับสมาชิกใหม่แห่งองค์การสหประชาชาติโดยอ้างเหตุผลว่า ไม่อาจสนับสนุนไทยได้เนื่องจากไทยยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต ไทยจึงได้พยายามดำเนินการให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันขึ้น จนในที่สุดก็ประสบผลสำเร็จโดยไทยสามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ในวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1946 และสถาปนาความสัมพันธ์

⁸ สมบูรณ์ ไพรินทร์, บันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง..., หน้า 40.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34

ทางการชুক্তกับสหภาพโซเวียตในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1947¹⁰

อย่างไรก็ดี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตนั้น กล่าวได้ว่าเป็นเพียงพิธีการเท่านั้น เพราะในระยะนั้นจอมพล. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ของไทย ซึ่งกลับเข้ามาเมืองอีกคร้งในปี 1946 ด้วยการทำรัฐประหาร ได้ดำเนินนโยบาย ผูกพันกับสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิด¹¹ นโยบายดังกล่าวของไทยแสดงให้เห็นได้จากการทำสัญญา กับสหรัฐฯ สองฉบับในปี ค.ศ. 1950 คือ "ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทาง เทคนิคระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐฯ" และ "ความตกลงร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับ สหรัฐฯ" นอกจากนั้นยังได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในแผนการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์หัวเอเซียอาค- เนย์ และได้ตรากฎหมาย "พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์" ขึ้นใช้ในประเทศ ไทยในปี ค.ศ. 1952 โดยใช้รัฐบัญญัติชื่อ The Subversive Activities Act 1950 ของ สหรัฐฯ เป็นหลักในการยกร่าง ซึ่งจุดประสงค์ในการออกกฎหมายฉบับนั้น นอกจากเพื่อจะ ใช้ ทำลายศัตรูทางการเมืองของตัวจอมพล. โดยเฉพาะกลุ่มเสรีไทย ภายใต้การนำของ นายปรีดี พนมยงค์แล้ว ยังเพื่อเป็นการแสดงความผูกพันกับสหรัฐฯ ด้วย¹²

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ทวีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้นในระยะต่อมา ทั้งนี้แรงผลักดันที่สำคัญก็คือบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศที่แวดล้อมไทยอยู่ในขณะนั้น ทั้งจากการที่จีนคอมมิวนิสต์เริ่มใช้สถานีวิทยุเป็นกระบอกเสียงโจมตีรัฐบาลไทยอย่างรุนแรงใน ปี ค.ศ. 1950 การเกิดขบวนการก่อการร้ายในประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น พม่า มลายู และอินโดจีน การที่จีนตั้งเขตปกครองตนเองของชนชาติไทย (Thai National Autonomous Area) ขึ้นในมณฑลยูนนานของจีนในปี ค.ศ. 1953 ความหวาดระแวงการขยายตัวของคอมมิวนิสต์

¹⁰ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 676.

¹¹ Charles E. Morrison and Astri Surke, Strategies of Survival: The Foreign Policy Dilemmas of Smaller Asian States, p. 111-112.

¹² "วัยเบญจเพศของ พ.ร.บ.คอมมิวนิสต์ : ผักหน้าตาแข็งใหม่" ไทยนิกร, ปีที่ 2 ฉบับที่ (30) 45,28 สิงหาคม พ.ศ. 2521, หน้า 37.

ในหมุ่จีน ในประเทศไทย ตลอดจนการโฆษณาชวนเชื่อของเจ้าหน้าที่สหรัฐฯ ที่ย่ำถึงอันตรายจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ ที่ส่งผลทำให้ไทยรู้สึกว่าการกำลังตกอยู่ในอันตราย¹³ ยิ่งไปกว่านั้นคำเรียกร้องของไทยต่อสหประชาชาติที่ขอให้ส่งคณะผู้สังเกตการณ์มาตรวจสอบการคุกคามของขบวนการเวียคมินที่มีต่อลาวและกัมพูชาในระหว่างปี 1953-1954 ซึ่งไทยถือว่าเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทยโดยตรงก็ยังไม่ได้รับการสนองตอบ เนื่องจากถูกสหภาพโซเวียตออกเสียงคัดค้านในที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคง¹⁴ ดังนั้นเมื่อสหรัฐชักชวนไทยจึงเข้าร่วมในองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization) ซึ่งเป็นองค์การที่มีจุดมุ่งหมายที่จะสกัดกั้นคอมมิวนิสต์จีนให้อยู่โดดเดี่ยวตามนโยบายของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1954 จากนั้นเป็นต้นมาพันธมิตรทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐฯ สามารถเข้ามาสร้างฐานทัพหลายแห่งในประเทศไทยเพื่อใช้ประโยชน์ทางการทหารและการสื่อสาร นอกจากนี้ยังได้สร้างถนนขึ้นหลายสายทางภาคอีสานของไทย เพื่อประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ซึ่งต่อมาสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ก็ถูกใช้ประโยชน์ในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในช่วงปี 1964-1971 อันเป็นระยะที่สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในสงครามนี้โดยตรง¹⁵

ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ได้ปิดกั้นหนทางของสหภาพโซเวียตโดยปริยาย ถึงแม้ว่าจะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน แต่ไทยกับสหภาพโซเวียตก็มีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรง ในขณะที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังอยู่นั้น สหภาพโซเวียตได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อไทยเป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์ Pravda ของสหภาพโซเวียต ได้กล่าวแสดงความเสียใจที่ประเทศไทยถูกอิทธิพลของสหรัฐฯ ครอบงำจนต้องกลายเป็นฐานทัพที่สหรัฐฯ ใช้เป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้

13

Charles E. Morrison and Astri Surke, Strategics of Survival...

p. 114.

14

กระมล ทองธรรมชาติ และ กมล สมวิเชียร, หัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศไทย, หน้า 26.

15

เขียน อธิระวิทย์, "ข้อสังเกตเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย," สังคมศาสตร์-ปริทัศน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 1, มกราคม-มีนาคม 2518, หน้า 26.

เมื่อจอมพล. พิบูลสงครามได้ลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับความช่วยเหลือทางทหารกับสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1950 และยังได้ประณามจอมพล. ว่าเป็นเผด็จการฟาสซิสต์ที่ทำตัวเป็นเครื่องมือของจักรวรรดินิยมของอเมริกา และดำเนินนโยบายที่ส่งทหารเข้าไปร่วมรบในสงครามเกาหลี¹⁶

การดำเนินนโยบายร่วมมือกับสหรัฐฯ ค่อด้านคอมมิวนิสต์ทำให้ไทยกลายเป็นฝ่ายตรงข้ามกับสหภาพโซเวียต รัฐบาลไทยจึงจับตาดูความเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่โซเวียตในไทยอย่างใกล้ชิด ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1950 จอมพล.ได้ประกาศห้ามการเผยแพร่ข่าวสารและสิ่งตีพิมพ์ของสถานทูตโซเวียตในกรุงเทพฯ จากนั้นก็มีการข่มขู่การทูต ผู้แทนทางการค้าและผู้สื่อข่าวโซเวียตออกจากประเทศไทยถึง 4 คน ในช่วงปี 1958-1966 คือ ในปี 1958 นาย Khirulla M. Shalkharov ผู้ช่วยทูตและนาย Yuri Trushin ผู้สื่อข่าวสำนักข่าว Tass ประจำกรุงเทพฯ ถูกขับออกจากประเทศไทยด้วยข้อหาบ่อนทำลายความมั่นคง และในปี ค.ศ. 1966 นาย Alexis Obukhov นักการทูตโซเวียตก็ถูกเชิญให้ออกจากประเทศไทยโดยเร็วที่สุด ในฐานะที่เป็นบุคคลที่รัฐบาลไทยไม่พึงปรารถนาหลังจากที่นาย Leonid Alexandrovich Mamurin ผู้แทนทางการค้าโซเวียตถูกขับออกไปเพียง 2 วันในข้อหาเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ¹⁷

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าไทยจะมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อสหภาพโซเวียต แต่ไทยก็ได้ใช้สหภาพโซเวียตเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับสหรัฐฯอยู่เสมอ ดังเช่นในปี ค.ศ. 1960 ที่ไทยไม่พอใจสหรัฐฯ เรื่องการขายข้าวราคาถูกเป็นจำนวนมากให้แก่อินเดีย นายถนัด คอมันต์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทย ได้แสดงความไม่พอใจสหรัฐฯ ในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะไทยถือว่าอินเดียเป็นตลาดข้าวของไทยที่สหรัฐฯไม่ควรละเมิด ในวันที่ 25 ตุลาคม 1960 นายถนัด ได้กล่าวว่รัฐบาลไทยจำเป็นต้องศึกษาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯใหม่ และกล่าวถึงสหรัฐฯ ว่า คูเหมือนจะอำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศที่มีสัมพันธ์กับสหรัฐฯ มากกว่าประเทศที่อยู่เคียงข้างสหรัฐฯ

16

Pravda, 24 November 1950, Cited by Ganganath Jha, "Foreign Policy of Thailand" (New Delhi : Radiant Publisher 1975) P. 72.

17

"Thailand Expeled Soviet Diplomat," Asian Notes Fortnihgtly, October 17, 1966.

อย่างมั่นคงเสียอีก¹⁸ และนาย Nikolayev ทูตโซเวียตประจำประเทศไทยคนใหม่เดินทางมาถึงในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1960 และได้ยื่นข้อเสนอเกี่ยวกับการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของไทยก็ได้ประกาศแก่สื่อมวลชนว่า รัฐบาลของท่านยินดีรับความช่วยเหลือจากทุก ๆ แหล่งเพราะประเทศเล็ก ๆ นั้นไม่สามารถจะอยู่โดดเดี่ยวโดยปราศจากความช่วยเหลือที่จำเป็นได้¹⁹ นอกจากนั้น หลวงวิจิตรวาทการ ยังได้แสดงความคาดหวังว่าไทยจะมีความสัมพันธ์ทางการค้าและความร่วมมือทางการค้าและความร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรมกับสหภาพโซเวียต²⁰

นอกเหนือจากความไม่พอใจในเรื่องที่สหรัฐฯ ขยายข่าวให้แก่อินเดียแล้ว ไทยยังไม่พอใจท่าทีของสหรัฐฯ ที่มีต่อวิกฤตการณ์ลาว ปี 1960-1962 อีกด้วย ทั้งนี้เพราะสหรัฐฯ ได้ตกลงใจที่จะไม่ส่งกำลังทหารเข้าไปช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาที่กำลังตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบในการสู้รบในลาวตามที่ไทยต้องการ โดยสหรัฐฯ มีนโยบายที่จะใช้การเจรจาเป็นวิธีทางออกในปัญหาทั้งหมด และมีเป้าหมายที่จะจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใต้การนำของเจ้าสุวรรณหงษ์ และนายพลกองแล ในขณะที่ไทยปรารถนาจะให้นายพลภูมิ หน่อสุวรรณ และเจ้าบุญชุ่มผู้นำลาวฝ่ายขวาขึ้นมาใช้อำนาจในลาวเพื่อที่จะได้มีรัฐบาลที่นิยมไทยในลาว เมื่อสหรัฐฯ มีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความปรารถนาของไทย โดยไม่ยอมให้มีการสนับสนุนลาวฝ่ายขวาดังกล่าว ไทยจึงเห็นว่าความปลอดภัยของรัฐบาลนายพลภูมิ หมายถึงความปลอดภัยของไทยจึงแสดงความ

18

New York Times, May 13, 1960, cited by Paul R. Shirk, "Thai-Soviet Relations", Asian Survey September 1969, p. 74.

19

Bangkok Post, November 2,3, 1960, cited by Paul R. Shirk, "Thai-Soviet Relations"; p. 74.

20

Manchester Guardian, December 21, 1960, cited by Paul R. Shirk, "Thai-Soviet Relations", p. 74.

ไม่พอใจสหรัฐฯ และองค์กาซีโต้ (SEATO) และแสดงปรารถนาที่จะปรับปรุงแนวนโยบายต่างประเทศใหม่ โดยจะหันมาใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหากมหาอำนาจตะวันตกยังคงแสดงความอ่อนแอในกรณีวิกฤตการณ์ลาว หลังจากนั้น ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1962 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ประกาศว่าจะส่งผู้แทนมิตรภาพไปมอสโคว์เพื่อลงนามในข้อตกลงทางการค้ากับสหภาพโซเวียต โดยมีพลโทเฉลิมชัย จารุวัสต์ ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นหัวหน้าคณะ และยังได้กล่าวว่าประเทศไทยสนใจที่จะส่งเสริมการค้ากับสหภาพโซเวียตแม้ว่าจะยังมีได้มีข้อตกลงทางการค้าอย่างเป็นทางการต่อกัน

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1962 เมื่อสหรัฐฯส่งอาวุธจำนวนหนึ่งไปให้กัมพูชา ซึ่งกำลังมีปัญหาพรมแดนเรื่องเขาพระวิหารอยู่กับไทย ยิ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ไทยมากขึ้นไปอีก จอมพลสฤษดิ์ จึงประกาศว่า จะมีการแลกเปลี่ยนเอกสารการค้า (Trade Note) อย่างเป็นทางการระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตในวันที่ 20 กันยายนปีนั้น และได้เปิดเผยว่าใน Trade Note ของสหภาพโซเวียตที่ลงนามโดยรัฐมนตรีต่างประเทศนั้นได้เสนอว่าสหภาพโซเวียตจะซื้อขายพาราจากไทยเป็นจำนวน 62 % ของผลผลิตทั้งหมดในปี ค.ศ. 1962 นอกจากจอมพลสฤษดิ์ ยังได้ประกาศว่าจะมีการเปิดสถานีการค้าโซเวียตขึ้นที่กรุงเทพฯ และจะมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันด้วย²²

ท่าที่ดังกล่าวของไทยแม้ว่าจะไม่สามารถชักจูงให้สหรัฐฯ หันมาให้การสนับสนุนลาวฝ่ายขวาได้ก็ตาม แต่ก็ทำให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์จากสหรัฐฯ เพิ่มขึ้น เนื่องจากในระยะนั้นสหรัฐฯ ยังต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีกับไทยไว้ เพราะกำลังกังวลเรื่องการปิดล้อมจีนและการขยายตัวของขบวนการผู้ก่อการร้ายในเวียดนามใต้ ซึ่งเสี่ยงด้านความยืดหยุ่นของการชุกไทยประกอบกับท่าทีของไทยในช่วงนั้น ทำให้คำขู่ว่าจะปรับนโยบายของไทยค่อนข้างน่าเชื่อถือ สหรัฐฯ จึงเพิ่มความมั่นใจให้แก่ไทยด้วยแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ (Rusk-Thanat Communique) ในปี 1962 ซึ่งเป็นข้อผูกพันของสหรัฐฯ ที่แสดงถึงการสนับสนุนไทยอย่างเปิดเผย

21

The Nation (Rangoon), January 5, 1962, cited by Ganganath Jha, Foreign Policy of Thailand, p. 75.

22

Straite Time (Singapore), September 21, 1962, cited by Ganganath Jha, Foreign Policy of Thailand, p. 75

ที่สุด นอกจากนั้นก็ยิ่งกระชับความสัมพันธ์ทางการทหารกับไทยให้ใกล้ชิดมากขึ้น อันเป็นการ
ยืนยันถึงพันธกรณีที่สหรัฐฯ มีต่อความปลอดภัยของไทย²³

หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรมไปในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1963
สหภาพโซเวียตและไทยก็ยังคงมีท่าที่เป็นมิตรต่อกันอยู่ ผู้สื่อข่าวทาสส์ 2 คนที่เดินทางมาเยือน
ไทยในปี ค.ศ. 1964 ได้แสดงความประทับใจไทย รวมทั้งได้กล่าวถึงท่าทีของบุคคลระดับผู้นำ²⁴
ของไทยหลายคน que แสดงความปรารถนาจะปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต

แต่แล้วความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตก็ต้องเสื่อมทรามลงไปอีกเมื่อสงคราม
เวียดนามได้ขยายตัวขึ้นในปี ค.ศ. 1964 เมื่อสหรัฐฯได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้นและต้องการ
ความร่วมมือจากประเทศในภูมิภาคนี้โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งถูกคาดว่าจะเป็นแ็ดมต่อ (Domino)
ตัวต่อไป เพื่อ นโยบายของสหรัฐฯ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเวียดนามโดยตรงมีความ
ชอบธรรมมากขึ้น นอกจากนั้น การที่ประเทศไทยที่ตั้งอยู่ใกล้เวียดนามทำให้ฐานทัพในไทยมีประ-
โยชน์กว่าฐานทัพสหรัฐฯที่เกาะกวม และปลอดภัยกว่าฐานทัพสหรัฐฯ ในเวียดนามได้ สหรัฐฯ จึง
พยายามขอความร่วมมือจากผู้นำไทยโดยแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือจำนวนมากที่สหรัฐฯ จะให้
แก่ไทยเป็นการตอบแทน ซึ่งแม้ว่ารัฐบาลไทยจะลังเลที่จะให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ แต่ในที่สุดด้วย
การเจรจาโดยตรงกับจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
ไทย สหรัฐฯ ก็สามารถเข้ามาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในฐานทัพที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย ทำ
สงครามกับเวียดนามเหนือได้ ยิ่งไปกว่านั้นด้วยความหวังว่าการต่อสู้ในสงครามเวียดนามจะทำให้
ให้เวียดนามเหนือเป็นความสนใจไปจากลาว รวมทั้งอ่อนแอลงจนไม่สามารถขยายอิทธิพลเข้าไป

23

Charles E. Morrison and Astri Surke, Strategics of Survival
Survival, p. 117-118.

24

Pravda, May 10, 1964, cited by Charles B. McLane Soviet -
Asian Relations Vol. 2 of Soviet-Third World Relations, (London ;
Central Asian Research Centre, 1973) p. 136.

ในประเทศเพื่อนบ้านได้ทำให้รัฐบาลไทยให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ใกล้ชิดยิ่งขึ้น โดยการอนุญาตให้สหรัฐฯ จัดหาอาหารอาสาสมัครจากไทยเข้าไปทำการรบในเวียดนามได้ เมื่อสงครามทวีความรุนแรงขึ้น ไทยก็ยิ่งกล้าตัวเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยสหรัฐฯ มากขึ้นทุกที²⁵ ปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1968 มีทหารอเมริกันอยู่ในประเทศไทยถึง 5 แสนคน และมีทหารอาสาของไทยเข้าไปร่วมรบอยู่ในเวียดนามเป็นจำนวนนับแสนคน เครื่องบินเกือบทั้งหมดที่บินเข้าไปปฏิบัติการในเวียดนามล้วนบินไปจากฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ในประเทศไทย²⁶

ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนามดังกล่าวได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตเย็นชาลงเป็นอย่างมาก สหภาพโซเวียตได้กล่าวตำหนิไทยที่ร่วมมือกับสหรัฐฯ ต่อต้านเวียดนามเหนือ หนังสือพิมพ์ Pravda ของสหภาพโซเวียตได้กล่าวว่ประเทศไทยเป็นหุ่นเชิดของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นภัยคุกคามที่กำลังก้าวเข้ามาในเอเชียอาคเนย์²⁷ และหนังสือพิมพ์ Izvestiya ของสหภาพโซเวียตอีกฉบับหนึ่งก็กล่าวว่ารัฐบาลไทยนำประเทศเข้ามาผูกพันกับกลไกทางทหารของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน²⁸ นอกจากนี้ ในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1966 วิทยุกระจายเสียงของสหภาพโซเวียตได้ออกอากาศว่าไทยเป็นผู้ก่อสงครามต่อต้านเพื่อนบ้านเพราะต้องการครอบครองดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านั้น²⁹

25

Charles E. Morrison and Astri Surke, Strategics of Survival...
p. 122.

26

Ibid.,

27

New York Times, May 16, 18, 19, 1962, cited by Paul R. Shirk, "Thai-Sovie R lations." p. 691.

28

Izvestiya, April 1, 1970, cited by Charles E. McLane, Soviet-Asean Relations, p. 136.

29

Radio Moscow, May 20, 1966, cited by Charles E, McLane, Soviet-Asian Relations, p. 136.

นอกจากความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐฯ แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับเวียดนามเหนือก็เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตเย็นชาลง กล่าวคือ เมื่อความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นเป็นศัตรูต่อกัน สหภาพโซเวียตก็ได้หันมาให้ความช่วยเหลือเวียดนามเหนือซึ่งเคยได้รับความช่วยเหลือส่วนใหญ่จากจีน ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของสหภาพโซเวียตก็คือลดบทบาทและอิทธิพลของจีนในเวียดนามเหนือลง อีกทั้งยังเพื่อเป็นการแก้ข้อกล่าวหาของจีนที่ว่าสหภาพโซเวียตในสมัยนายนิคิตา ครุสชอฟ เป็นผู้นำนั้นให้ความช่วยเหลือแก่ขบวนการคอมมิวนิสต์น้อยมาก ซึ่งคำพูดดังกล่าวมีผลต่อสถานภาพการเป็นผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก³⁰ ดังนั้น เมื่อนายเลโอนิด เบรสเนฟ ผู้นำคนต่อมาของสหภาพโซเวียตขึ้นสู่อำนาจจึงได้ส่งนายอเล็กไซ โคซิกิน นายกรัฐมนตรีโซเวียตเดินทางมาเยือนเวียดนามเหนือ การเยือนครั้งนี้ได้มีแถลงการณ์ร่วมออกมาว่า สหภาพโซเวียตจะให้ความช่วยเหลืออันจำเป็นทั้งหมดแก่เวียดนามและเห็นว่ายกย่องเวียดนามนั้น เป็นภัยของสหภาพโซเวียตด้วยในฐานะที่เป็นประเทศสังคมนิยมด้วยกัน³¹ จากนั้นมาความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามได้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงที่สงครามเวียดนามกำลังดำเนินไปอย่างรุนแรงเมื่อสหรัฐฯ เข้ามาเป็นคู่สงครามกับเวียดนามโดยตรงในช่วงปี ค.ศ. 1965-1973 ปรากฏว่ามูลค่าความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามนั้นสูงถึง 1,300 ล้านดอลลาร์ ขณะที่ก่อนหน้านั้นคือในช่วงปี ค.ศ. 1961-1964 มีมูลค่าน้อยมาก³² ความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามดังที่ได้อ้างมานั้น ได้สร้างความหวาดวิตกให้แก่ประเทศไทยเป็น

³⁰ ชาตรี ฤทธารมย์, "การปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีนของสหภาพโซเวียต: ทางไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว" เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 5, เมษายน - มิถุนายน 2524, หน้า 19.

³¹ Charles B. McLand, "The USSR Policy in Asia" Current History Vol. 9 No. 290, October 1965, p. 215.

³² ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, "ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างโซเวียตกับเวียดนาม," เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3, เมษายน-มิถุนายน, 2524, หน้า 86.

อย่างมาก เพราะเท่ากับว่าเป็นการทำให้เวียดนามมีกำลังอำนาจเพิ่มขึ้นซึ่งแต่ไหนแต่ไรมาเป็น
เรื่องที่ไทยอ่อนไหวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกรงว่าจะทำให้เวียดนามสามารถขยายอิทธิพล
เข้ามาในลาวและเขมรที่ไทยถือว่าเป็นรัฐกันชนทางทิศตะวันออกของไทย อันเป็นอันตรายอย่าง
ยิ่งในสายตาของผู้นำโดยทุกยุคทุกสมัย ไทยจึงไม่พอใจการกระทำดังกล่าวของสหภาพโซเวียต
เป็นอย่างมาก เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองต้องเย็นชาลง

สงครามเวียดนามได้ดำเนินไปอย่างยืดเยื้อโดยมองไม่เห็นทางที่สหรัฐฯ จะสามารถ
เอาชนะได้ ในที่สุดประธานาธิบดีจอห์นสันแห่งสหรัฐฯ ก็ได้ประกาศว่าจะหยุดทิ้งระเบิดส่วนใหญ่
ในเวียดนามและแสดงความหวังที่จะให้มีการเจรจาสันติภาพกับเวียดนามเหนือ เมื่อเดือนมีนาคม
ปี ค.ศ. 1968 เนื่องจากขณะนั้นชาวอเมริกันส่วนใหญ่ได้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายของสหรัฐฯ ใน
เวียดนาม การตัดสินใจดังกล่าวของสหรัฐนั้นกระทำไปโดยมิได้ปรึกษากับรัฐบาลไทยซึ่งได้กลายเป็น
พันธมิตรผู้ร่วมรบของสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนามไปอย่างเต็มตัวแล้วในขณะนั้น อีกทั้ง
รัฐบาลไทยก็เกรงว่าการกระทำของสหรัฐฯ จะทำให้เวียดนามเหนืออยู่ในฐานะที่ได้เปรียบในลาว
และกัมพูชา ซึ่งจะก่อให้เกิดอันตรายต่อไทยในฐานะที่เป็นผู้สนับสนุนและร่วมมือกับสหรัฐฯ มาแต่ต้น
ตั้งนั้น ผู้นำไทยจึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่าจำเป็นจะต้องพิจารณาปรับปรุงนโยบายต่าง-
ประเทศใหม่ให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่กระนั้นก็ยังเห็นว่าสหรัฐฯ ไม่ควรจะประนีประนอมกับ
ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลักษณะที่เป็นการยอมแพ้ในการเจรจาสันติภาพต่อกัน เพราะจะทำให้เวียดนาม
นามเป็นฝ่ายได้เปรียบ นายถนงค์ คอมันต์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้พยายามเตือนสหรัฐฯ ว่า
การลดบทบาทในเอเชียอาคเนย์ของสหรัฐฯ จะส่งผลให้สหภาพโซเวียตขยายบทบาทเข้ามา
แทนที่ และเพื่อเป็นการย้ำให้เห็นถึงจุดนี้ ไทยจึงได้รื้อฟื้นการเจรจาเรื่องการค้ากับสหภาพ
โซเวียตขึ้นมาใหม่³³ และเมื่อสหรัฐฯ แสดงเจตนาอย่างชัดเจนที่จะลดบทบาทและพันธกรณี
ทางทหารที่มีต่อพันธมิตรในภูมิภาคนี้ลง โดยการประกาศลัทธิจีนในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.
1969 ขณะที่การก่อการร้ายในประเทศไทยกำลังปฏิบัติการอย่างรุนแรงอยู่ในภาคตะวันออกเฉียง
เฉียงเหนือของไทย ผู้นำไทยจึงยังเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับนโยบายต่างประเทศให้ยืดหยุ่น

33

• Charles E. Morrison and Astri Surke, Strategies of

มากขึ้น โดยเฉพาะการปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตซึ่งมีความขัดแย้งอยู่กับจีนเพื่อหวัง
 ผลในการสกัดกั้นอิทธิพลของจีนที่ผ่านขบวนการรายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเข้ามา³⁴ ด้วย
 เหตุนี้ และในบรรยากาศของการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยจึงเริ่ม
 ดำเนินการปรับปรุงสัมพันธ์ภาพกับสหภาพโซเวียต โดยการส่งคณะผู้แทนทางการค้าไปยังสหภาพ
 โซเวียตและกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1969 ซึ่งทางสหภาพโซเวียตก็
 ได้สนองตอบท่าทีของไทยเป็นอย่างดี โดยการสั่งซื้อสินค้าจากไทยและแสดงความเต็มใจที่จะทำ
 สัญญาทางการค้ากับไทยทันทีที่ไทยต้องการ ฉะนั้น ในปีต่อมาจึงได้มีการลงนามในสนธิสัญญาทาง
 การค้าไทยกับสหภาพโซเวียตเป็นฉบับแรก จากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตก็
 เริ่มดำเนินไปด้วยดี มีการติดต่อซื้อขายกันอย่างคึกคัก มีการเดินทางไปเยือนซึ่งกันและกันโดย
 คณะบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงปี 1970-1971 จนกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งการสมานฉันท์ของ
 ประเทศทั้งสอง นอกจากนั้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1971 ไทยและสหภาพโซเวียตยังได้ทำ
 ข้อตกลงเรื่องการบินต่อกัน โดยไทยได้อนุญาตให้สายการบินแอโรฟลอต (Aeroflot) ของ
 สหภาพโซเวียตเข้ามาเปิดสำนักงานในเมืองไทยเพื่อให้เจ้าหน้าที่ภาคพื้นดินปฏิบัติงานและยัง
 อนุญาตให้เครื่องบินของสายการบินนี้ขึ้นบินจากมอสโกไปยังออสเตรเลียแวงลงจอดที่กรุงเทพฯ ได้
 ขณะเดียวกัน สหภาพโซเวียตก็อนุญาตให้สายการบินไทยขึ้นบินจากกรุงเทพฯ ไปโคเปนเฮเกน
 ลอนดอน ปารีส หรือนิวออร์คแวงที่มอสโกไว้ได้เช่นเดียวกัน³⁵

อย่างไรก็ดี แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วจะดูเหมือนว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพ
 โซเวียตในระยะนี้จะดำเนินไปด้วยดี แต่เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเคลือบแคลงต่อกันก็
 ยังคงมีปรากฏให้เห็นอยู่ เป็นต้นว่ายังคงมีการข่มขู่การทูตโซเวียตออกจากประเทศไทยด้วยข้อหา
 กระทำจารกรรม ได้แก่นาย Vassily I. Khlpianov กับนาย Victor V. Mizin ที่ต้อง

34

Kenneth Young, "Thailand's Role in Southeast Asia"

Current History February 1969, p. 93.

35

"Thailand. Soviet Activity in Southeast Asia June 1970 -July 1971 Southeast Asia Treaty Organization Short Paper No. 51, August 1971, p. 21.

เดินทางออกจากประเทศไทยไปในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1971 นอกจากนั้นจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีอยู่ในขณะนั้นก็ได้กล่าวว่า เจ้าหน้าที่โซเวียตในไทยได้พยายามเข้าไปมีอิทธิพลในหมู่นักศึกษารวมทั้งได้เดินทางไปยังภาคใต้ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการปฏิบัติการของผู้ก่อการร้ายในประเทศไทยอีกด้วย ทำให้รัฐบาลไทยต้องจับตามองพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่โซเวียตที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทยด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างมาก³⁶ และเมื่อผู้นำของสหภาพโซเวียต นายเลโอนิด เบรสนเนฟ ได้เสนอที่จะจัดตั้งระบบความมั่นคงร่วมกันแห่งเอเชียขึ้นภายหลังจากที่อังกฤษถอนทหารออกจากดินแดนทางภาคตะวันออกของคลองสุเอซแล้ว เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากประเทศนอกภูมิภาค³⁷ นายถนัด คอมันต์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยได้แสดงความเห็นว่า สหภาพโซเวียตมีจุดมุ่งหมายที่จะให้มีการร่วมมือทางทหารเพื่อผลประโยชน์ในการขยายอิทธิพลเข้ามาแทนที่สหรัฐฯ และอังกฤษที่กำลังลดบทบาทและอิทธิพลในภูมิภาคนี้ลง ข้อเสนอของสหภาพโซเวียตจึงมิได้มาจากความหวังใจที่สหภาพโซเวียตมีต่อประเทศในภูมิภาคนี้ดังที่ได้กล่าว และไทยก็ไม่สนใจที่จะเข้าร่วมในองค์การที่เป็นความร่วมมือทางทหาร³⁸

กล่าวโดยสรุปแล้วความแตกต่างทางอุดมการณ์ได้เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ไทยยุติการติดต่อกับรัฐบาลพรรคบอลเชวิคซึ่งยึดอำนาจการปกครองในรัสเซียได้ในปี ค.ศ. 1917 แต่ท่าทีของรัฐบาลบอลเชวิคในระยะต่อมาก็ได้มีส่วนเสริมสร้างความหวาดระแวงให้แก่อไทยเป็นอย่างมากจนขยายตัวกลายเป็นสาเหตุของความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในที่สุด ดังนั้นแม้ว่าบางช่วงเวลาผู้นำไทยจะเล็งเห็นผลประโยชน์ทางการเมืองที่จะได้จากการมีความสัมพันธ์

36

Ibid., p. 22.

37

สุรชัย สิริไกร, "นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตกับข้อเสนอความมั่นคงปลอดภัยร่วมกันในเอเชีย" รัฐศาสตร์นิเทศ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2519, หน้า 79-90.

38

"Thai Doubt About Soviet Collective Security" Asian Notes Fortnightly July 23, 1969.

อันดีกับสหภาพโซเวียต แต่ความเคลือบแคลงใจที่มีอยู่ก็เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไทยไม่รารณาที่จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตนัก แม้แต่ในช่วงหลังจากที่ไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตครั้งใหม่กับสหภาพโซเวียตแล้ว ความหวาดระแวงแคลงใจดังกล่าวก็ยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ประเทศทั้งสองไม่อาจจะพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันให้ดีขึ้นไปกว่าที่เป็นอยู่ได้ อีกทั้งยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไทยต้องเลือกเข้าเป็นฝ่ายสหรัฐฯ ในสงครามเย็น ซึ่งยิ่งเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหภาพโซเวียตห่างเหินและเย็นชาต่อกันมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย